

Een park van puin

Door Annelies Vlaanderen

15 juni 2001 - Terwijl overal om ons heen bomen moeten buigen voor beton, is in Bergen op Zoom binnen drie jaar een volledig nieuw stadspark verrezen op het voormalig militair oefenterrein Kijk in de Pot. Op deze 22 hectaren is vroeger 'geleden en gestreden'. Op verzoek van de gemeente hebben Auke van der Heide en Jan Wessendorp de historie daar opnieuw vertaald in beeldende kunst, zonder voor geschiedenisleraar te spelen.

Klaprozen en korenbloemen wuiven mee met de wind, die de stank van spiritus met zich meezeult. Ja, dit is Bergen op Zoom, waar de tijd voortdurend de neiging heeft terug te kruipen in plaats van vooruit te lopen. Des te verwonderlijker dat hier, tussen de ZuidwestSingel en de Binnenschelde, in nog geen drie jaar een stadspark uit de grond is gestampt waar twee ter plaatse wonende kunstenaars hun ideeën over kunst in het landschap hebben mogen realiseren. "Echt opvallend dat we carte blanche hebben gekregen", verwoordt Jan Wessendorp de aanvankelijke scepsis ten aanzien van de gemeente, die tot voor kort niet bekend stond om een soepele verstandhouding met kunstenaars. "Aan het project is niet eens gemorreld", vult zijn partner-in-de-kunsten Auke van der Heide glimlachend aan.

Waar zij niet aan mochten morrelen, was de historische gedachte die - hoe dan ook - weer tot leven moest komen op de drie aangewezen locaties in het stadspark die in de 18e eeuw dienstdeden als verdedigingswerken en later als militair oefenterrein. Nu was het echter de gemeente zelf die zich in een vroeg stadium realiseerde dat een historische reconstructie er niet inzate; daarvoor was de omgeving - denk alleen al aan de Bergse Plaat - te drastisch veranderd. Daaraan vasthouden zou neerkomen op geschiedvervalsing. "Daarnaast prikkelt zo'n historische constructie de geest ook helemaal niet", vindt Wessendorp. "Vergelijk het maar met de stijkkamers van het Markiezenhof; als je die eenmaal gezien hebt, hoef je er nooit meer terug te komen."

Oplossing

Het duo, dat al jaren samenwerkt met als trofee de organisatie van het Kunstluizenbal 1999, werd ingeschakeld om naar een andere oplossing te zoeken. Tot tijdelijke schrik van de geschiedkundige kring. Tevreden blikte Van der Heide terug: "Ja, die hebben we snel weten te overtuigen. Lastiger hadden we het met een aantal bewoners. Maar toen we onze plannen eenmaal ontvouwd hadden, hebben we niets meer gehoord uit die hoek."

Die weerstand was begrijpelijk. Als een virus heeft de beeldende kunst de afgelopen vijftig jaar tal van openbare tuinen en parken in zijn greep gekregen: natuur alleen was niet genoeg meer, kunst moest haar 'versterken'. Met als gevolg dat het weinige publieke groen dat er nog rest, veelal verziekt is door kunststof gedrochten of roestige ijzerplaten die in elk geval een mooie oude dag hebben. Voeg daaraan toe de bovengemiddelde gevoeligheid van de inwoners voor de geschiedenis van hun Markiezenstad, en dan valt te begrijpen hoeveel de - niet eens in Bergen op Zoom geboren! - kunstenaars uit te leggen hadden.

Waar ze iedereen, vriend en vijand, mee plat kregen was het vertrekpunt dat ze alle drie projecten een gebruiksdoel hebben gegeven. "Net als vroeger. Bovendien vinden wij, met de landschapsarchitect Pieter Germeraad, dat een park er in eerste instantie is voor de mensen, voor recreatie dus. Dan bedoelen we niet zozeer consumptie alleen; een park moet in onze ogen de mensen ook prikkelen, ze uitnodigen de dingen eens anders te zien."

Ontzag

Terug naar de wilde, zij het niet spontaan gegroeide bloemen aan de binnenrand van stadspark Kijk-In-De-Pot. Daar, bij de zij-ingang aan het Geertruidaplein, begint de rondleiding. We volgen gewoon de zes eiken brede laan die door het nieuwe landschap meandert. Eerst even lachen om de foutieve spelling van Retranchement op het verse straatnaambord, om daarna te verzinken in stil ontzag. Ja oké, het park is nog piepjong en ziet er daarom nog erg aangelegd uit, maar toch is de natuur hier al koning. Op wat onvermijdelijk en niet eens storend straatmeubilair na regeert hier het levende groen van gras en bomen, het zilverige water van de Binnenschelde aan de einder, en vergeet niet de wattige wolken in de blauwe lucht.

Hoeveel lof ook de landschapsarchitect toekomt, we staan nu vooral stil bij de drie projecten van de kunstenaars, de zogeheten Blikvanger, de Veldschans en de Wig. De Blikvanger, helaas, is er nog niet. Hij moet komen op de plek van de kogelvanger (heuvel waarop door militairen geschoten werd) en dienen als een speelplein of podium met beeldende elementen die bezoekers uitnodigen het park in te gaan. Het wachten is op nieuwe sponsors.

De Veldschans is er al wel, waar vroeger de slikbatterij (door wallen omgeven verdedigingswerk) belagers tegenhield. Alvorens er te komen, dienen eerst de Heer Reiger en Familie Eend begroet. Na het water via twee bruggetjes te hebben overgestoken, kom je in een ruimte die aan de zuidzijde is afgeschermd door een dijk en aan de noordzijde door een wal waarop een dichtregel van de Bergse dichters Albert Hagenars en Bert Bevers te lezen is:

'door tij & tijd bestendigt deze verschansing woorden die zich niet laten kennen

strijd roert ons tot wie we zijn in de dunte der dagen'

De begraste bovenzijde van de wal moet gaan fungeren als ligweide. 'Zo heb je hier een heerlijk vredige rustplek', constateert Wessendorp met genoegen.

Vanaf de Markiezaatsweg nóg een dichtregel, het lokkertje voor automobilisten:

'JIJ DIE HIER VERDWIJNT

doorzie dit niemandsland vol iedereen'.

Binnen de begrensde ruimte zijn ook de tijds capsules ingemetseld. Je ziet alleen bronzen deksels met opschrift, zoals 'de aanraking is het belangrijkste'. De inhoud van deze capsules, gevuld door allerhande Bergenaren die er 1500 gulden voor overhadden, wordt pas over honderd jaar 'opgegraven'. Deze vorm van omgekeerde archeologie is niet

nieuw, al willen Wessendorp en Van der Heide wel wijzen op de originaliteit van de zichtbare deksels.

Een 'waterwerk' moet er ook nog komen.

Soldaten

Van der Heides borst zwelt pas zichtbaar op als we de Wig naderen. "Moet je es kijken. Prachtig, verdorie." De Wig is de benaming voor het werk dat op de plaats van de lunetten (V-vormige verdedigingswerken) Rasant en Kijk-in-de-Pot is terechtgekomen. Alsof een leger vreemdsoortige soldaten de heuvel afdaalt, dat is de wonderlijke indruk die de 220 met rood puin gevulde schanskorven met een beetje door de historie gevoede fantasie maken. De bedoeling is dat er wilde planten in en op gaan groeien, en hagedissen er hun schuilplaats van maken.

Het einde van de rondleiding is tevens de officiële entree tot het park. Twaalf hoge witte, met blauwe regen begroeide palen markeren als pilaren van de 21e eeuw de ingang. Terwijl achter ons twee mannen een op afstand bestuurbare race-auto testen op snelheid en geluid, verlaten we dit oord.

Weer een reden waarom de Bergenaar trots op zijn stad mag zijn.

Het auteursrecht van dit artikel berust bij Wegener NV